

Джейн Ейр (скорочено)

Шарлотта Бронте

Розповідь ведеться від першої особи – головної героїні роману.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ I

Одного зимового дня через погану погоду Джейн Ейр і місіс Рід зі своїми дітьми, яких звали Еліза, Джон і Джорджіана, не пішли на прогулянку. Джейн жила в міс Рід, яка була їй тіткою. Місіс Рід ставилася до дівчинки погано і говорила, що Джейн не хоче бути привітною й лагідною дитиною. Того дня Джейн пішла у невеличку їдаленьку, взяла книжку "Життя англійських птахів" і сіла на підвіконня, щоб почитати. Та їй щастя не тривало довго, бо прибіг Джон Рід і почав шукати Джейн. Дівчинка була за шторами, але Джон з сестрами швидко її знайшли. Джону минуло чотирнадцять, а Джейн було десять років. Хлопчик був гладкий, з прищуватою нездоровою шкірою, з грубими рисами. Місіс Рід надто дбала про нього, а він ненавидів Джейн, тиранив і мучив безперестану. Дівчинка дуже боялася його і мусила слухатись. Знайшовши Джейн, Джон дав їй сильного стусана і сказав, що вона не має права читати їхні книжки. Грубим томом він влучив у Джейн, дівчинка вдарилась об одвірок і розбила голову, з рани потекла кров. Вона відважилась назвати Джона гидким, жорстоким, схожим на рабовласника. Діти почали битися. Еліза й Джорджіана кинулись нагору по місіс Рід, яка прибігла у супроводі няні Бесі та покоївки Ебот. Розлючена місіс Рід наказала відвести дівчинку до червоної кімнати й замкнути там.

РОЗДІЛ II

Бесі та Ебот сварили і докоряли Джейн, бо вважали, що дівчинка образила панича. Її зачинили у червоній кімнаті, перед цим нагадавши, що місіс Рід утримує її, тому треба бути вдячною. Дівчинка часто чула докори, що вона живе на ласкавому хлібі, що вона не рівня Елізі, Джорджіані та мастерові Джону. Бесі порадила Джейн бути шанобливою й покірливою дитиною, інакше пані вижене її.

У червоній кімнаті ніхто не жив, тут інколи ночували гості Гейтсхед-холу. Кімната була велика і пишна, з меблями з червоного дерева, з червоним килимом. Місіс Рід іноді навідувалася сюди, бо тут зберігалися фамільні папери, коштовності та мініатюрний портрет її покійного чоловіка. Саме у цій кімнаті дев'ять років тому помер містер Рід.

Двері до кімнати були замкнені, Джейн відчувала лють. Дівчинка не розуміла, чому свавільна й себелюбна Еліза нікого не дратує, чому на розпещену й злу Джорджіану, яка завжди вередує й пиндючиться, ніхто ніколи не гнівається. Джонові ніхто й слова наперекір не казав, хоч він був жорстоким. Дівчинка розуміла, що їй слід було б

вдавати безжурну, обдаровану, пустотливу, тоді тітка полюбила б її. Та Джейн не могла вдавати того, чого насправді не відчувала.

Вона згадала містера Ріда, який був рідним братом її мами. Перед смертю дядько домігся від місіс Рід обіцянки виховувати Джейн, як свою рідну дитину. Раптом Джейн здалося, що дух дядька може з'явитися в кімнаті. Побачивши якесь світло на стіні, дівчинка дуже налякалася, почала кричати і щосили заторгала дверми. Прибігли Бесі та Ебот, а за ними й місіс Рід, яка наказала, щоб дівчинка сиділа в кімнаті ще годину. Бесі та Ебот пішли собі, а місіс Рід увіпхнула Джейн в червону кімнату й замкнула двері. Від переляку Джейн зомліла.

РОЗДІЛ III

Вона прийшла до пам'яті, відчула, як хтось обережно піднімає й садовить її в ліжку. Джейн стало легко й спокійно, вона була у своїй кімнаті, поруч стояла Бесі, а коло ліжка сидів містер Лойд, місцевий аптекар. Він сказав Бесі, щоб Джейн ніхто не турбував серед ночі, дав ще деякі настанови і пішов. Бесі на диво лагідно ставилась до Джейн і сказала, що дівчинка скоро видужає.

Наступного дня, під обід, Джейн сиділа біля каміна в дитячій кімнаті. Нікого з Рідів не було вдома. Бесі принесла Джейн шматок пирога на красивій тарілці, але дівчинка не їла. Нянька запропонувала почитати, але навіть улюблені "Мандри Гулівера" не захоплювали дівчинку. Зранку приходив містер Лойд, і Джейн пояснила йому, що плаче, бо відчувається нещасною. Залишившись з аптекарем наодинці, дівчинка розповіла, що її зачинили в кімнаті, де живе привид, що вона не має батьків і братів та сестер, що Джон Рід збив її з ніг, що навіть служниці кажуть їй, що в неї менше прав, ніж у них. Аптекар спитав, чи хотіла б дівчинка жити з якимись бідними родичами її батька, але Джейн лякала бідність, тому вона відмовилася. Але їй сподобалася ідея аптекаря про школу. Містер Лойд поговорив з місіс Рід і порадив віддати дівчинку до школи. У той час з розмов служниці і няньки Джейн дізналася, що її батько був бідний священик і що її мати одружилася з ним проти волі своєї родини; старий містер Рід позбавив її спадщини; через рік після шлюбу батько Джейн захворів на тиф, а мати заразилася від батька й померла за місяць після нього. Після цього маленьку Джейн забрав до себе містер Рід.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ IV

Минали дні й тижні, Джейн одужала і дуже хотіла до школи. Місіс Рід відділила дівчинку від своїх дітей, поселила її у тісній комірчині. Еліза й Джорджіана майже не розмовляли із Джейн. Якось Джон підняв руку на дівчинку, але вона кинулась на нього. Джон поскаржився матері, а та заборонила підходити до Джейн, бо вона негідна його уваги. Джейн почула це і відповіла: "То ви негідні знатися зі мною!". Тоді місіс Рід затигла Джейн до дитячої кімнати і, кинувши на ліжко, суворо наказала не вставати і не розтуляти рота до самого вечора. Дівчинка набралася сміливості і сказала, що

покійний дядько бачить з неба усе. Місіс Рід трусонула дівчинку за плечі, тоді ляснула кілька разів по щоках і пішла.

Проминув листопад, грудень і половина січня. У Гейтсхеді, як завжди, весело відсвяткували Різдво і Новий рік. Джейн не брала участі у цих веселощах. Іноді до неї приходила Бесі й приносила що-небудь на вечерю, підтикала ковдру, бажала на добраніч. Коли Бесі була така лагідна, вона здавалась дівчинці найкращою. Няня була стрункою молодою жінкою, чорнявою й темноокою, з тонкими рисами обличчя.

П'ятнадцятого січня Джейн побачила крізь вікно, як на подвір'я заїхала карета. Скоро після цього прибігла Беті, зняла з дівчинки фартух, вмила і сказала, що тітка кличе її до вітальні. Там, крім тітки, Джейн побачила високу чорну постать чоловіка. Звали його містер Броклґерст. Він відразу не сподобався Джейн, бо мав величезний ніс, рот до вух, а з рота стирчали довгі зуби. Він говорив, що неслухняних дітей чекає пекло, відразу заявив, що в Джейн недобре серце. Містер Броклґерст був добродушним Ловудської школи, куди тітка вирішила влаштувати Джейн. Місіс Рід сказала Броклґерсту, що Джейн схильна до облудності й брехні. Тітка хотіла, щоб дівчинку виховали покірною й працювитою і всі канікули вона проводила у Ловуді. На прощання чоловік дав Джейн брошуру "Супутник дитини" і наказав читати з молитвою, особливо "Розповідь про страшну й наглу смерть Марти Дж., неслухняної дівчинки, схильної до брехні та ошуканства".

Залишившись з тіткою, Джейн поглянула на неї. Місіс Рід було тоді років тридцять шість – тридцять сім; це була кремезна жінка, з широкими плечима й сильними руками, невисока й повна, однак не надто гладка; шкіру вона мала смагляву й матову, а волосся майже льняне. Джейн розглядала тітку і, не виконавши наказ покинути кімнату, підійшла і наважилася заявити, що вона не облудна. Дівчинка говорила, що завжди каже правду, що не може брехати, що любить тітку, а брошуру про брехню слід віддати Джорджіані, бо то вона бреше. Джейн пообіцяла, що всім розповідатиме, як тітка ставилася до неї несправедливо і жорстоко. Місіс Рід виглядала наляканою, здавалося, вона от-от заплаче. Джейн не переставала дорікати їй, і тітка квапливо вийшла з кімнати. Це була для Джейн перша здобута перемога.

Дівчинка пішла в парк, де її знайшла Бесі. Джейн обійняла няню і попросила не лаяти її. Це зворушило Бесі. Няня сказала, що місіс Рід з дітьми поїдуть сьогодні у гості, а вони з Джейн поп'ють чаю вдвох. Няня поцілувала дівчинку, а ввечері оповідала їй найцікавіші свої казки й співала найкращих пісень.

РОЗДІЛ V

Вдосвіта дев'ятнадцятого січня Джейн зібралася в дорогу. Дівчинка навіть не попрощалася з тіткою, бо та попередила не турбувати її і дітей. О шостій годині приїхав диліжанс, який мав відвести дівчинку за п'ятдесят миль.

Дорога видалася дівчинці довгою. В одному місті, коли пасажирів висіли пообідати, кондуктор завів Джейн в готель і хотів нагодувати обідом, але їй не хотілося їсти. Згодом вони рушили в дорогу. Коли настали сутінки, вони спустилися в порослу темним лісом долину. Джейн задрімала, а коли прокинулася, її забрала міс Мілер,

молодша вчителька, і повела до школи. Жінка залишила Джейн у вітальні, потім прийшла висока жінка, чорнява, чорноока, з блідим і широким чолом, закутана в хустку; її обличчя було суворе, постава пряма. Ця жінка наказала нагодувати Джейн і вкласти спати. Джейн помітила, що цій жінці було близько тридцяти років, вона вразила дівчинку своїм голосом, виглядом та манерами.

Міс Мілер привела Джейн у кімнату, де було багато дівчат різного віку, від дев'яти до двадцяти років. Їх було не більше вісімдесяти. Всі вони були вбрані в однакові незграбні коричневі сукні та довгі полотняні фартухи. Була година самостійного навчання, після якої принесли вечерю. Джейн випила води, але їсти не хотілося. Після вечері міс Мілер прочитала молитву, і дівчата, вишикувавшись парами, пішли вгору сходами. У спальні стояли довгі ряди ліжок, в які швидко вкладалися по двоє дівчат. Тієї ночі Джейн спала в одному ліжку з міс Мілер.

Зранку, ще й не розвиднілося, дівчата прокинулися. Було дуже холодно. Джейн довго чекала, щоб вмитися, бо на шістьох вихованок припадала лише одна миска. Задзеленчав дзвінок, всі вишикувались по дві, спустилися вниз сходами й зайшли до холодного, тьмяно освітленого класу; міс Мілер прочитала молитви, а потім наказала поділитись на класи. Згодом до кімнати ввійшли три жінки, кожна сіла перед одним з класів. Міс Мілер вмостилася коло дверей, де зібралися найменші дівчатка, серед яких була і Джейн.

Усі проказали щоденну молитву, прочитали деякі місця з Нового заповіту, потім цілу годину читали розділи з Біблії. Невтомний дзвінок озвався вчетверте: класи вишикувались і перейшли до іншої кімнати – снідати. Подали пригорілу вівсянку, тому ніхто не наївся. Проказавши подячну молитву за те, чого не дістали, та проспівавши ще один гімн, дівчата побрели з їдальні до класу.

О дев'ятій годині почалися уроки. Джейн розглянула вчительок: огрядна була трохи грубувата, чорнява – дуже зла, чужоземка – нестримана й смішна, а червонощoka міс Мілер виглядала геть виснаженою. Раптом до класу увійшла жінка, яка вчора наказувала нагодувати і покласти Джейн спати. Ця жінка була висока, ставна і вродлива, мала карі очі, що сяяли добрiстю. Звали її міс Марія Темпл. Це була директриса Ловуда. Для старшого класу вона почала урок географії.

О дванадцятій міс Темпл наказала дати ученицям хліба і сиру, бо знала, що сніданок був поганий. Вчительки здивовано поглянули на неї, а міс Темпл сказала, що бере це на свою відповідальність. Всі з радістю попоїли, а потім пішли на прогулянку в сад. День був дуже холодний. Джейн поглянула на школу і прочитала табличку "Ловудський притулок". Почувши позад себе чийсь кашель, Джейн обернулася і побачила дівчинку, яка читала книжку. Дівчата почали розмовляти, Джейн запитала, чому школа називається притулком. Дівчинка відповіла, що тут пристановище для бідних сиріт, родичі сиріт платять на рік по п'ятнадцять фунтів, але це мало, тому решта поповнюється жертвами. Наприклад Наомі Броклгерст побудувала нову половину школи, а її син тут тепер усім порядкує, і міс Темпл доводиться відповідати перед ним за всі свої дії. Містер Броклгерст сам купує їжу й одяг, він священник і

мешкає за дві милі звідси у великому будинку. Дівчинка також розповіла, що червонолицю вчительку звуть міс Сміт, вона навчає кроїти й шити; мала, чорнява – то міс Скетчерд, вона викладає історію й граматику, а також допомагає другому класові готувати уроки, дуже запальна, тож не треба її сердити. А мадам П'єро родом з Лілля, із Франції, і вчить французької мови, вона непогана жінка. Міс Темпл дуже добра й дуже розумна; вона всіх переважає, бо знає набагато більше.

На обід подали місиво з водявої картоплі, звареної з обрізками несвіжого м'яса. Після обіду розпочались уроки, що тривали до п'ятої години. Міс Скетчерд прогнала з уроку історії дівчинку, з якою Джейн розмовляла під час прогулянки. Після п'ятої години знов дали їсти: кожна дістала по кухлику кави та по пів скибочки хліба. Потому наспіла півгодинна перерва, потім готування уроків, а там дали по склянці води з шматочком вівсяної запіканки, прочитали молитви, і всі вклалися спати.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ VI

Другий день почався, як і перший. Умивання не було, бо вода замерзла. Джейн зовсім залякла з холоду. На сніданок дали кашу, не пригорілу, але дуже мало. Джейн записали ученицею четвертого класу і визначили повсякденні завдання та обов'язки. Дівчинка зраділа, коли після уроків міс Сміт дала їй смужку серпанку, загадавши підрубити його. За роботою Джейн чула, як міс Скетчерд читала історію Англії, а потім ставила запитання. Вчителька весь час робила зауваження дівчинці, з якою Джейн говорила на прогулянці минулого дня, а потім міс Скетчерд разів десять шмагнула ту дівчинку різками по спині.

Джейн найбільше подобалася вільна година ввечері. Вона знайшла дівчинку з прогулянки і дізналася, що її звуть Елен Бернс. Вона вже два роки жила тут. Елен зовсім не ображалася на міс Скетчерд і вважала, що на зло треба відповідати добром. Джейн не розуміла філософії покірності Елен, не розуміла, як можна мовчки терпіти таку зневагу.

РОЗДІЛ VII

Перша чверть у Ловуді видалась Джейн дуже важкою. Протягом січня, лютого та частини березня дівчат водили тільки до церкви, але в саду вони мали щодня проводити цілу годину. Дівчата мерзли, сніг набивався в черевики, руки на морозі дубіли й репалися. Усі страждали й від убогого харчування. Недоїдання призводило до нечесності, бо старші змушували молодших ділитися. Найгнітючішими днями тієї зими були неділі. Дівчата мали пройти добрі дві милі пішки, щоб дістатися до броклбріджської церкви, де правив службу Богу їхній опікун. Цілий день дівчата мерзли у церкві, а після вечірньої відправи йшли до школи на гострому зимовому вітрі.

Містер Броклгерст не з'являвся майже місяць після того, як Джейн прибула до Ловуда. Але якось по обіді він таки приїхав. Джейн саме сиділа з грифельною дощечкою в руках. Він стояв біля міс Темпл і стиха говорив їй на вухо, що треба

економити, наприклад, берегти вовняні панчохи й дбайливіше їх штопати, не видавати дівчатам чисті комірці двічі на тиждень, не давати другий сніданок, що складається з хліба й сиру. Він говорив, що дівчат треба вчити витривалості, терпіння й самозречення. Раптом містер Броклґерст побачив дівчинку з кучерявим волоссям. Міс Темпл пояснила, що дівчинка кучерява від природи. Чоловік почав кричати, що в такому закладі не дозволяються кучері, наказав коротко обстригти дівчинку. За його наказом увесь старший клас став обличчям до стіни і він, розглянувши зачіски, наказав всіх обстригти. Містер Броклґерст сказав, що його завдання – придушити в цих дівчатках всі плотські бажання, виховувати в них скромність і поміркованість, а не пристрась до пишних уборів та зачісок. Тут до кімнати зайшли його дружина і дві дочки, які були дуже елегантно вдягнуті, мали старанно завите волосся. Міс Темпл шанобливо їх зустріла і відвела на почесні місця.

Джейн боялася потрапити на очі містеру Броклґерсту, але раптом її дощечка вислизнула з рук і гучно брязнула. Тоді містер Броклґерст побачив Джейн і всім сказав, що має дещо про неї розповісти. Він наказав дівчатам поставити Джейн на стільця, а потім виголосив, що лукавий вже знайшов у душі Джейн притулок, бо ця дівчинка – брехуха. Прощаючись, містер Броклґерст наказав, щоб Джейн постояла на стільці ще з пів години, і щоб ніхто не смів сьогодні говорити з нею. Джейн сильно переживала і думала про те, що всі дівчата і вчительки тепер зневажатимуть її. Несподівано її підбадьорила усмішка Елен Бернс, яка проходила повз стілець, на якому стояла Джейн.

РОЗДІЛ VIII

О п'ятій уроки скінчились, всі пішли до їдальні, а Джейн злізла зі стільця. Дівчинку охопила журба і вона заридала. Джейн згадала, що вже домоглася дечого: того-таки ранку її посадовили в першому ряду; міс Мілер похвалила її; міс Темпл пообіцяла, що вчитиме її малювати та дозволить відвідувати уроки французької мови, однокласниці були доброзичливі до неї. А тепер усе пішло шкереберть. У кімнату зайшла Елен Бернс, вона принесла Джейн кави й хліба. Елен намагалася розрадити Джейн, говорила, що більшість дівчат співчують їй, а містера Броклґерста ніхто не любить. Поклавши голову на плече Елен, Джейн обняла її і пригорнулась до неї. У кімнату зайшла міс Темпл і запросила дівчаток до себе. У кімнаті вчительки було тепло і затишно. Міс Темпл сказала Джейн, що вважатиме її такою, якою вона себе покаже. Джейн розповіла їй невеселу історію свого дитинства. Міс Темпл сказала, що напише до містера Лойда, аптекаря, і якщо він підтвердить те, що Джейн оце розповіла, з нею буде привселюдно знято всі обвинувачення. Потім директриса розпитала Елен, як вона почувається, бо в дівчинки часто були напади сухого кашлю. Міс Темпл пригостила дівчаток чаєм, грінками і пирогом з кмином. Того вечора дівчатка були дуже щасливі. Та коли вони повернулися у спальню, на Елен накричала міс Скетчерд за нескладені речі у шухляді. Наступного ранку міс Скетчерд написала великими літерами на шматку картону слово "Нечепура" і почепила цей напис на чоло Елен. І та носила його аж до вечора, спокійно й терпляче.

Містер Лойд підтвердив у листі, що Джейн казала правду, тому міс Темпл оголосила, що Джейн ні в чому не винна. Вчительки привітали дівчинку, а та взялась за навчання, твердо вирішивши перебороти всі труднощі.

РОЗДІЛ IX

Настала весна, стало тепліше. Та у школі спалахнув тиф, вона перетворилася на шпиталь. Недоїдання і задавлені застуди так знесли вихованок, що більшість не могла вистояти проти хвороби: сорок п'ять дівчат із вісімдесяти занедужали майже водночас. Навчання припинилось, правила розпорядку тепер додержували не так суворо. Здоровим дівчатам було дано майже необмежену свободу. Лікар наполягав, щоб вони, аби вберегтись від хвороби, якомога більше гуляли на свіжому повітрі.

Вся увага міс Темпл була звернена на хворих, багато дівчат померли. Джейн не захворіла, тому могла з іншими здоровими дівчатами з ранку до вечора блукати лісами й долинами. У притулку почали краще годувати. Містер Броклґерст та його сімейка не наважувалися потикатись у Ловуд. Зла економка пішла, злякавшись зарази, а нова була щедріша.

Джейн мала улюблене місце – великий гладенький камінь посеред струмка. Останнім часом вона заприятелювала з дівчинкою Мері Ен Вілсон, бо Елен була хвора, але не тифом, а сухотами. В сонячні дні міс Темпл двічі або тричі виводила Елен погуляти до саду. Проте Джейн не дозволяли підходити й розмовляти з нею.

Одного вечора Джейн поверталася з прогулянки у притулок і побачила, що до Елен приїхав лікар. Доглядальниця розповіла Джейн, що Елен дуже погано. Вночі Джейн проникла до кімнати міс Темпл. Вчительки не було, а доглядальниця спала. Елен сказала Джейн, що скоро помре. Джейн лягла поруч з подругою. Елен не боялася смерті і сказала, що на цьому світі не залишається нікого, хто б дуже жалкував за нею: батько недавно оженився і не довго тужитиме. Невдовзі дівчатка заснули.

Коли Джейн прокинулася, був день. Доглядальниця несла її коридором назад до спальні. Джейн спала, а Елен була вже мертва.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ X

Минуло вісім років. Коли епідемія тифу згасла, на школу звернули увагу. Було проведено розслідування і поступово зібрано різні факти, що викликали величезне обурення. Ці викриття були ганебні для містера Броклґерста, але вони пішли на користь школі. Кілька багатих і доброзичливих мешканців того графства дали велику суму грошей на спорудження зручнішого будинку в кращому місці; було запроваджено нові правила, поліпшено харчування, порядкувати шкільними фондами було доручено комітетові з довірених осіб. Школа з часом стала насправді корисним закладом. Після реформ Джейн лишалась у ній ще вісім років: шість – вихованкою і останні два – вчителькою.

Життя Джейн було одноманітне, але вона здобула добру освіту. Міс Темпл і далі

залишалася директрисою. Її дружба й товариство були для Джейн найбільшою втіхою. Та потім міс Темпл одружилася й виїхала з чоловіком-священиком. Тоді Джейн втратила якусь внутрішню спонуку і згадала, що світ широкий, що існує інше життя. Вона не мала ніяких звісток від міс Рід, ніхто їй не писав. Джейн захотіла свободи, нової роботи, нових обставин. Вона дала в газету оголошення про те, що молода особа шукає посади гувернантки в сім'ї з дітьми і може навчати шкільної програми, французької мови, малювання та музики. Через тиждень Джейн отримала один лист, у якому їй пропонували посаду виховательки дев'ятилітньої дівчинки. Лист був підписаний: "Міс Фейрфакс, Торнфілд біля Мілкота, в...ширському графстві". Джейн вирішила їхати.

Директриса притулку пообіцяла Джейн рекомендацію, але спершу треба було написати міс Рід. Тітка відписала, що Джейн може робити все на свій розсуд. Джейн надіслала характеристику та свідоцтво про освіту міс Фейрфакс і отримала відповідь, що через два тижні може посісти місце гувернантки в її домі.

У день від'їзду Джейн чекала несподіванка: до неї приїхала Бесі, з нею був трирічний хлопчик. Бесі розповіла, що уже п'ятий рік одружена з візником Робертом Лівеном. У них було двоє дітей: хлопчик і дівчинка Джейн. Бесі досі мешкала у Гейтсхеді, в будиночку воротаря. Бесі розповіла, що Джорджіана виросла красунею і хотіла втекти з одним молодим лордом, але їх виказала Еліза. Джона Ріда вигнали з університету, а згодом послали вивчати право, хоч він зовсім непутящий хлопець. Міс Рід дуже стурбована його поведінкою. Бесі дізналася, що Джейн переїжджає, коли прийшов лист для міс Рід з притулку. Няня була вражена знаннями і вміннями Джейн. Також Бесі розповіла, що років із сім тому такий собі містер Ейр приїхав у Гейтсхед і хотів бачити Джейн. Міс Рід відповіла, що школа за п'ятсот миль. Містер Ейр дуже поспішав, бо його корабель за день-два мав відпливти з Лондона. Бесі вважала, що це був брат батька Джейн.

В Лоутоні Джейн попрощалася з Бесі і вирушила до місця своєї нової роботи в незанихатих околицях Мілкота.

РОЗДІЛ XI

У Торнфілд Джейн прибула ввечері і відразу зустрілася з міс Фейрфакс. Це була маленька бабуса, чепурна, у вдовиному чепці, чорній шовковій сукні та сніжно-білому мусліновому фартусі. Джейн раділа, що не було тут ні гнітючої величності, ні бентежної пишноти. Міс Фейрфакс розповіла, що прізвище учениці – Варанс, що Торнфілд – чудовий старовинний будинок, але сюди не часто хтось потікає носа. Кімната, яку приготували для дівчини, дуже їй сподобалася.

Зранку Джейн оглянула будинок. Це був триповерховий дім, не дуже великий, але показний. Торнфілд був відлюдною місциною. Міс Фейрфакс розповіла, що господарем маєтку є містер Рочестер, який не часто приїжджає, а вона тут просто економка. Джейн запитала про дівчинку, і міс Фейрфакс розповіла, що це вихованка містера Рочестера, звати її Адель.

Адель мала сім-вісім років, була тендітна, бліда, з дрібними рисами обличчя; дуже

густе кучеряве волосся спадало їй аж до пояса. Її няню-француженку звали Софі. Адель народилась у Франції і лише недавно навчилася розмовляти по-англійському. На щастя, Джейн добре знала французьку. Згодом Адель розповіла Джейн, що сюди її привіз містер Рочестер. Дівчинка колись жила з мамою, але вона померла. Мама навчила Адель танцювати й співати, а також читати віршики.

Після сніданку Джейн з Аделлю пішли до бібліотеки, де мали вчитися. Більшість книжок стояли замкнені у зашкленених шафах, відчиненою була лиш одна, де було все потрібне для початкового навчання. У кімнаті також був рояль, два-три ґлобуси й мольберт. Згодом Джейн зайшла у велику вітальню, де була саме місіс Фейрфакс. Вона розповіла, що містер Рочестер навідується сюди нечасто, і його поява буває завжди раптова, тому вона завжди підтримує будинок у порядку. Жінка назвала господаря трохи диваком. Вона розповіла, що господар багато мандрував і чимало побачив на своєму віку, а коли з ним говориш, ніколи не можна бути певним, чи то він жартує, чи каже серйозно, вдоволений він чи ні.

Побачивши решту будинку, Джейн разом з місіс Фейрфакс піднялася на горище і побачила парк, церкву, далі дорогу і тихі пагорби. Коли вона спускалася сходами, до неї долинув чийсь уривчастий, сухий, безрадісний сміх. Налякана Джейн дізналася від місіс Фейрфакс, що це сміється покоївка Ґрейс Пул, яка шиє в одній з кімнат. Дівчина скоро побачила цю покоївку. Це була жінка років за тридцять, невисока й кремезна, з рудим волоссям і простим, грубуватим лицем. Місіс Фейрфакс наказала їй не шуміти.

РОЗДІЛ XII

Місіс Фейрфакс була врівноважена, добросерда жінка, добре вихована й досить розумна. Адель була жвава дівчинка, розпечена й трохи примхлива, але невдовзі стала слухняною й ретельною ученицею. Джейн полюбила Аделб, а до місіс Фейрфакс почувала вдячність. Джейн мала спокійне життя, але їй хотілося діяльності, нових знайомств. Дівчина нерідко чула сміх Ґрейс Пул, уривчастий, глухий, долинали і її чудне бурмотіння. Коли Джейн хотіла завести з нею розмову, це ніяк не вдавалося. З іншими мешканцями будинку – Джоном та його дружиною, покоївкою Лі та нянею Софі – у дівчини були нормальні стосунки.

Минули жовтень, листопад і грудень. Якось у січні місіс Фейрфакс попросила Джейн віднести листа до Ґея – дві милі туди й назад. Джейн йшла по безлюдній дорозі, а коли пододала милю від Торнфілда, сіла на перелазі огорожі довкола поля. Раптом вона почула тупіт коня. Джейн вирішила перечекати, поки проскаче кінь. На дорогу вискочив пес, чорний з білими плямами, слідом за ним з'явився великий кінь, а на ньому сидів вершник. Джейн попрямувала своєю дорогою, але раптом обернулася, бо почула, ніби кінь посковзнувся на вкритій льодом дорозі і вигук: "Тільки цього й бракувало!" І в цю мить кінь упав разом з вершником на дорогу. Пес, побачивши хазяїна й коня в біді, голосно загавкав і підбіг до Джейн, просячи про допомогу.

Дівчина зрозуміла, що в подорожнього проблема з ногою, вона сказала, що покличе когось на допомогу із Торнфілда або з Ґея. Чоловік відмовився. Джейн розглянула чоловіка: він був середнього зросту і широкоплечий, лице мав смагляве, риси суворі,

чоло високе, мав десь років тридцять п'ять. Джейн заявила, що не покине його на цій відлюдній дорозі такої пізньої години. Чоловік розпитав, що ж вона тут робить, де живе, чи знає містера Рочестера. Згодом Джейн допомогла чоловікові сісти на коня, а сама поспішила до Г'єя.

Повернувшись в Торнфілд, Джейн побачила того ж великого кудлатого чорного з білим пса. Це був Пілот – пес незнайомця, який впав на дорозі. Від Лі дівчина дізналася, що приїхав містер Рочестер, він упав з коня і вивихнув собі ногу.

РОЗДІЛ XIII

Наступного дня Джейн і Адель звільнили бібліотеку, бо там містер Рочестер приймав відвідувачів. Адель вишукувала різні зачіпки, щоб заглянути до бібліотеки, часто заводила мову про свого друга "мосьє Едуарда Фейрфакса де Рочестера", чекала на подарунки. Ввечері місіс Фейрфакс сказала Джейн, щоб та прийшла з ученицею на чай до вітальні. Джейн впізнала вчорашнього подорожнього, його густі чорні брови, високе чоло, чітко окреслений ніс, широкі ніздрі, різкі обриси вуст і підборіддя. Чоловік поводився так, ніби йому було не до Джейн. Він сказав, що перевірів Адель, бачить, що з нею добре попрацювали. Містер Рочестер вважав, що Джейн дуже живуча, якщо протрималася в Ловуді аж вісім років. Потім він наказав Джейн зіграти на роялі, але сказав, що грає вона поганенько. Чоловік переглянув малюнки Джейн, три з них йому сподобалися. Містер Рочестер вважав, що малюнки дуже своєрідні, але сюжети взяті з казок.

Пізніше Джейн сказала місіс Фейрфакс, що містер Рочестер здається їй дуже примхливим і крутим на вдачу. Та вдова вважала, що його виводять з рівноваги родинні клопоти, бо кілька років тому він утратив старшого брата. Відтоді він володіє цим маєтком – всього дев'ять років. Між братами завжди були якісь непорозуміння. Містер Роланд Рочестер повівся не зовсім справедливо з містером Едвардом і, мабуть, підбурив проти нього батька. Старий містер Рочестер і містер Роланд, домовившись між собою, поставили містера Едварда у важке становище, яке, однак, давало тому багатство. Едвард не вибачив їм: порвав із родиною і багато років блукав світом мов неприкаяний. У Торнфілді він не проводив ніколи бодай цілих два тижні.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ XIV

Одного вечора містер Рочестер хотів порозмовляти з Джейн. Тоді він видався Джейн не таким суворим і не таким похмурим. Він спитав Джейн, чи вважає вона його гарним, і дівчина мимоволі відповіла "Ні!". Чоловік почав допитуватись, які у нього вади, але Джейн запитала, чи він добра людина. Він відповів, що не дуже, але має сумління. Чоловік говорив, що йому хочеться поговорити з кимось по щирості, що Джейн зацікавила його, що він хоче скласти про неї докладнішу думку, дізнатись щось більше. Він просив дівчину говорити про що небудь, щоб відвернути його від того, що мучить і отруює його душу. Того вечора містер Рочестер розповів, що коли йому

минуло двадцять років, він став на хибний шлях, а Джейн сказала, що ще є час стати іншим, а для цього треба дбати про чистоту своїх думок і вчинків. Чоловік розповів, що мати Аделі колись видурювала англійське золото з його кишень. Тепер він дбав Адель, бо хотів цією доброю справою спокутувати багато гріхів.

РОЗДІЛ XV

Згодом Джейн дізналася більше. Виявилося, що Адель – донька французької балерини, Селіни Варане, у яку був закоханий містер Рочестер. Він вважав, що балерина його обожнює, хоч який він негарний. Чоловік найняв для неї будинок, цілий гурт челяді, купив екіпаж, дарував їй шовки, діаманти, мереживо. Але якось він випадково побачив, що Селіна зраджує йому з гульвісою віконтом – дурним і розпусним молодиком. Містер Рочестер підслухав, як Селіна глузувала з нього перед віконтом, говорила про його вади. Містер Рочестер звільнив Селіну від свого заступництва, не зважив на її зойки, сльози, благання, присягання та істеричні напади і призначив віконтові побачення в Булонському лісі. Наступного ранку містер Рочестер вистрелив віконту в руку. Та, як на лихо, з півроку перед тим Варане народила Адель, яку називала донькою містера Рочестера. В рисах дівчинки містер Рочестер не знаходив докази батьківства. Мати кинула дитину напризволяще й гайнула до Італії, тому містер Рочестер мусив забрати дівчинку в Англію.

Дружба з містером Рочестером подобалася Джейн, щоправда, часом він знов ставав холодний і гордовитий, та дівчина на це не зважала: така була його вдача. Джейн вважала його чудовою людиною, лиш трохи зіпсованою й зневіреною. У Торнфілді він пробув аж два місяці.

Якось вночі Джейн зачула тихе бурмотіння, якесь дивне й зловісне. Воно пролунало ніби десь над нею. Далеко вниз у холі годинник вибив другу годину. І саме тоді хтось торкнувся її дверей. Дівчина запитала: "Хто там?", але ніхто не одізвався. Вона так і не заснула, а згодом почула диявольський сміх – неголосний, здавлений, низький. Хтось захрипів і застогнав, а потім пішов коридором у напрямку сходів, що вели на третій поверх. Джейн боялася і вирішила піти до місіс Фейрфакс. У коридорі вона побачила засвічену свічку, відчула сильний запах горілого. Дівчина кинулася в кімнату господаря і побачила, що довкола його ліжка горить, а він міцно спить. Джейн погасила вогонь водою з глека і розбудила містера Рочестера. Дівчина коротко розповіла йому про все, що чула й бачила. Він сказав, що нікого не треба кликати, а потім пішов на третій поверх, покинувши Джейн у своїй кімнаті. Згодом містер Рочестер наказав Джейн нікому не розповідати про цю пригоду і подякував, що вона врятувала йому життя. Перед тим як розійтись, містер Рочестер взяв Джейн за руки, дивно подивився, щось хотів сказати, але слова тремтіли на його вустах. "На добраніч, люба моя рятівнице!" – сказав він, голос його був сповнений дивної сили, а погляд племнів дивним вогнем. Дівчина не могла забрати свої руки з його, але сказала, що чує кроки місіс Фейрфакс. Лише тоді він відпустив дівчину.

РОЗДІЛ XVI

Зранку Джон, місіс Фейрфакс, Лі і куховарка обговорювали нічну пригоду. В кімнаті

господаря навели лад, допомагала й Грейс Пул, яку Джейн підозрювала у цьому злочині. Джейн дивувалася, що ця жінка не зблідла, не почервоніла, нічим не виказала своєї провини чи страху, що її викриють. Грейс Пул сказала, що хазяїн читав звечора в постелі та й заснув, не загасивши свічки, а завіси загорілися. На щастя, він прокинувся ще до того, як зайнялися простирадла та дерево, і загасив вогонь водою. Джейн сказала, що ясно чула сміх, та ще й дивний, але Грейс Пул вважала, що то був сон. Відтоді Джейн прагнула з'ясувати собі становище цієї жінки в Торнфілді.

Ввечері того ж дня Джейн прийшла до місіс Фейрфакс пити чай і дізналася, що містер Рочестер ще зранку вирушив до Ліза, в маєток містера Ештона за десять миль. Там він пробуде деякий час. Економка надіялася, що там будуть панночки Бланш і Мері Інґрем. Колись місіс Фейрфакс бачила Бланш, справжню красуню, яка співала дует із містером Рочестером, а він називав її обдарованою піаністкою. Джейн розчарувалася, бо досі плекала марні надії щодо містера Рочестера. Тепер Джейн розуміла, що вона бідна, негарна, безрідна, тому не може подобатися містеру Рочестеру.

РОЗДІЛ XVII

Через два тижні місіс Фейрфакс одержала листа від містера Рочестера. Він писав, що скоро привезе багато гостей, потрібно було приготувати всі кращі спальні та як слід прибрати бібліотеку й вітальню.

У Торнфілді почалася підготовка: мили й натирали підлоги, вибивали килими, знімали, протирали картини, дзеркала й люстри, палили у спальнях каміни й просушували перед ними перини та ковдри. На цей час Адель була звільнена від уроків, а Джейн весь час допомагала місіс Фейрфакс та куховарці. Гості мали приїхати у четвер. Грейс Пул раз на день сходила на кухню, обідала, викурювала невеличку люлечку і з кухлем портеру в руках ішла назад. Тільки одну годину з двадцяти чотирьох бувала вона внизу із слугами, а решту часу сиділа й шила нагорі. Якось Джейн почула розмову між Лі та однією із жінок-поденниць про те, що Грейс Пул отримує дуже високу платню за якусь таємничу роботу.

Нарешті прибули гості. Джейн була вражена елегантністю жінок-гостей. Наступного дня гості подалися оглядати околиці Торнфілда. Міс Інґрем була єдиною дамою, що їхала верхи, а містер Рочестер гарцював поруч неї. Ввечері Джейн і Адель опинилися у вітальні і змогли побачити вісім дам у пишних сукнях: місіс Ештон і дві її дочки Емі і Луїза, леді Лін, місіс Дент, вдова лорда Інґрема та її дочки – Бланш і Мері. Останні три були втіленням жіночої величі. Вдова мала років понад сорок; її стан був іще стрункий, а манери й вираз обличчя вказували нестерпну зарозумілість і зневагу до всього. Постаті Бланш могла б позаздрити й богиня Діана. Вона була точнісінько така, як її описала місіс Фейрфакс. Бланш сіла за рояль і блискуче заграла, а потім заспівала, і то чудово. Чоловіки, як і дами, були дуже показні: Генрі й Фредерік Лін – дуже ґалантні чепуруни, полковник Дент – з гарною поставою справжнього військового. Містер Ештон, окружний суддя, був дуже поважний. Лорд Інґрем, як і його сестри, був високий і гарний, хоч, як і Мері, млявий та апатичний на вигляд. Коли

зайшов містер Рочестер, Джейн і не сподівалась, щоб він підійшов і забалакав до неї. Згодом містер Рочестер співав, а міс Інґрем грала на роялі. Джейн була вражена красою голосу свого господаря. Коли він перестав співати, дівчина вийшла у хол. Там містер Рочестер наздогнав її і спитав, чому у вітальні вона навіть не підійшла до нього. Джейн сказала, що не хотіла турбувати його. Він помітив, що дівчина засмучена, а потім попросив, щоб вона кожного вечора приходила до вітальні, поки в домі гості. "На добраніч, моя..." – він затнувся, прикусив язика і пішов.

РОЗДІЛ XVIII

Веселим і метушливим став тепер Торнфілд-хол. У парадних покоях бувало тихо тільки тоді, коли гості виходили у сад. Одного вечора товариство грало в шаради. Слуги порозсували в їдальні столи, попереставляли свічки. Із шаф на третьому поверсі покоївки почали оберемками носити одяг. Гості поділилися на дві групи. Містер Рочестер вибрав у свою групу міс Інґрем, обох міс Ештон і місіс Дент. Вони сховалися за завісою. Інші, на чолі з полковником Дентом, посідали на стільцях перед аркою. Містер Ештон хотів запросити Джейн до свого гуртка, та леді Інґрем заперечила, говорячи, що дівчина занадто тупа для такої гри.

Незабаром група містера Рочестера розіграла німу сценку, у якій всі пізнали церемонію шлюбу. У другій сценці група показала Елеазара і Ревеку, а в третій – тюрму Брайдуел. Потім настала черга групи полковника Денте. Тепер Джейн не слідкувала за грою, а дивилася на містера Рочестера і міс Інґрем, яка весь час була поруч, схиляла до нього голову, щось шепотіла. Джейн розуміла, що він має намір одружитися з цією дамою. Джейн не ревнувала. Вона бачила, що міс Інґрем була справді дуже показна, однак їй бракувало природності: була вона й гарна, й освіту здобула блискучу, та розум мала убогий, а серце – черстве. Дуже вже часто вона виказувала це своєю зневагою й відразою до маленької Аделі.

Якось до містера Рочестера приїхав дивний чоловік. Його вимова була не такою вже чужоземною, але й не зовсім англійською. Обличчя його вражало жовтим кольором, та загалом він був гарний чоловік, хоч в обличчі було щось неприємне. Містера Рочестера, якого саме не було вдома, гість називав своїм давнім приятелем. Новоприбулого звали містер Мейсон, він приїхав до Англії з Вест-Індії, де колись заприятелював з містером Рочестером. Поки гості спілкувалися з Мейсоном, лакей повідомив, що до будинку прибула стара ворожка. Вона переказала через лакея, що ворожитиме тільки дамам і то по одній. Першою пішла міс Інґрем, хоч леді Інґрем просила дочку не йти. Бланш вернулася від ворожки не надто щасливою і говорила, що ту стару каргу слід закинути до буцегарні. Джейн помітила, що на обличчі Бланш проступало невдоволення й гірке розчарування. Наступними пішли Мері Інґрем, Емі та Луїза Ештон, які заявили, що не підуть поодиночі. Дівчата вийшли від ворожки веселі, переконували гостей, що та знає про них все. Лакей попросив Джейн теж піти до ворожки, бо та говорила, що в кімнаті є ще одна незаміжня леді, яка не була в неї.

РОЗДІЛ XIX

Джейн зайшла у бібліотеку, де циганка сиділа перед каміном. Свічка була

погашена. Циганка схилилася до вогню і читала молитовник. На ній був капелюх і плащ. Джейн заявила, що ворожбитам не вірить. Циганка сказала, що Джейн холодно, що вона слаба й дурненька, бо самотня, і нема кому зігріти їй серце. Стара говорила, що Джейн не хоче поманити свого щастя, не хоче й кроку ступити назустріч тому, хто її жде. Циганка, яка була в затінку, наказала Джейн вклякти на коліна і показати своє обличчя. Дівчина виконала наказ. Стара сказала, що у Джейн є якась таємна надія, яка додає їй духу. Джейн зізналася, що хоче відкрити колись школу, найнявши для цього невеликий будинок. Потім циганка почала розпитувати Джейн про господаря будинку, який одружиться з Бланш і вони будуть напрочуд щасливою парою. Джейн сказала, що хоче знати про свою долю, а не про свого господаря. Циганка знову сказала, що все залежить від Джейн, треба лише простягти руку і взяти. Вона знову наказала стати навколішки. Стара почала говорити про очі і вуста дівчини, потім почала наче марити, а в кінці сказала: "Встаньте, міс Ейр, ідіть. Комедії кінець.". Голос старої жінки змінився, її мова, жести – все раптом здалося Джейн знайомим. Циганка ще нижче насунула капелюх, затулила пов'язкою обличчя і на мигах наказала Джейн вийти. Вогонь освітив її витягнену руку. Джейн впізнала перстень містера Рочестера. То був він. Дівчина сказала, що у дам він мав успіх, а в неї, мабуть, хотів щось випитати, або, навпаки, змусити в щось повірити. Дівчина боялася, що наговорила дурниць, але він сказав, що вона була дуже коректна, обачна і розважна. Коли Джейн сказала, що прибув Мейсон, містер Рочестер пополотнів і налякався. Він наказав їй піти у вітальню і подивитися, як поводить себе Мейсон. Дівчина пішла і, побачивши, що всі веселі, розповіла про це господарю. Містер Рочестер спитав Джейн, що б вона робила, якби всі гості прийшли і оплювали його. Дівчина відповіла, що все одно була б на його боці. Тоді він попросив, щоб Джейн пішла до Мейсона і тихо сказала, щоб той прийшов у бібліотеку. Джейн зробила, що він просив.

Пізньої пори, вже будучи в ліжку, Джейн чула, як гості розходяться по своїх покоях. Серед інших вона почула і голос містера Рочестера, який показував Мейсону його кімнату.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ XX

Вночі Джейн прокинулася і почула дикий, несамопитий, моторошний крик, який пролунав на третьому поверсі, якраз у неї над головою. Почулася відчайдушна боротьба. Хтось кричав: "Рятуйте!". Потім хтось прибіг, щось гупнуло долі, й запала тиша. У будинку всі вже попрокидалися, переполох був страшенний. Прибіг містер Рочестер і сказав, що одній служниці приверзлося казна-що уві сні, а вона жінка нервова і неврівноважена. Він змусив гостей розійтися по спальнях, а згодом постукав у двері Джейн. Чоловік попросив її взяти губку і нюхальну сіль і повів на третій поверх. Там в одній з кімнат, за гобеленом було видно двері, звідти чулися хрипкі уривчасті звуки, як собаче гарчання. Містер Рочестер зайшов туди, там його зустрів вибух сміху,

потім перейшов у характерне для Грейс Пул моторошне хихотіння. Містер Рочестер зачинив двері, де сиділа Грейс Пул і підвів Джейн до ліжка, де лежав Мейсон. Його сорочка з одного боку й на рукаві була червона від крові. Рука й плече Мейсона були перев'язані. Містер Рочестер сказав Джейн, що мусить лишити її з Мейсоном. Вона повинна стирати кров, коли вона виступить, а коли Мейсону стане млосно, потрібно давати йому понюхати сіль і пити воду. Мейсону він сказав, що коли той озветься до Джейн, то це може коштувати йому життя.

Джейн мусила виконувати, що їй наказали, але вона дуже боялася жінки, яка сиділа за дверима. Проте за всю ніч Джейн лише тричі чула звуки по той бік дверей: обережні кроки, коротке хрипке собаче гарчання та протяжний людський стогін. Джейн розуміла, що та фурія напала на Мейсона. Нарешті прибув містер Рочестер, а з ним лікар Картер, по якого він їздив. Мейсон жалівся, що жінка пила кров з його руки і казала, що вип'є й з серця. Джейн виконала ще кілька доручень господаря: принесла чистий одяг, принесла якісь ліки з кімнати містера Рочестера, які підняли Мейсона на ноги.

Містер Рочестер і лікар вивели Мейсона надвір і посадили в карету. Картер поїхав з Мейсоном, якого мав доглядати до одужання. На прощання Мейсон просив, щоб "її" пильнували і ставилися якомога лагідніше, потім він затнувся й заплакав. Містер Рочестер відповів, що він так і робить.

Відправивши Мейсона, Джейн і містер Рочестер залишились у саду. Світало. Джейн призналася, що боялася жінки за дверима, але містер Рочестер сказав, що двері були замкнені, і що Грейс Пул житиме тут і далі. Потім він розповів, що колись був розбещеним, норовистим юнаком, який опинився в далекому чужому краю і вчинив непоправну помилку, а тепер її наслідки весь час переслідують його. Після довгих років він, з розбитим серцем і зів'ялою душею, зустрів одну світлу і хорошу людину і тепер хоче відродити себе і дожити вік так, як годиться безсмертній істоті. Містер Рочестер запитав Джейн, чи не думає вона, що коли він візьме шлюб з міс Інґрем, то вона цілком воскресить його. Потім він подякував Джейн за допомогу і спитав, чи посидить вона з ним у ніч перед весіллям, адже він не зможе заснути. Домовившись про це, вони розійшлись.

РОЗДІЛ XXI

Якось до Джейн прибув чоловік на ім'я Роберт Лівен. Він розповів, що був за візника в місіс Рід, коли Джейн ще жила в Ґейтсхеді. Від нього Джейн дізналася, що тиждень тому помер Джон, який останні три роки не мав ніякого стриму й помер страшною смертю. Джон марнував маєток і своє здоров'я серед найгіршого товариства, вліз у борги й попав до в'язниці. Мати двічі викупляла його, три тижні тому він приїхав до Ґейтсхеда і почав вимагати, щоб пані віддала йому все. Пані відмовила, її справи вже й так були кепські через його марнотратство. Тоді він поїхав і наклав на себе руки. Місіс Рід сильно захворіла і послала Роберта, щоб привіз Джейн.

Коли Джейн просила містера Рочестера, щоб відпустив її до тітки, він просив повертатися якнайшвидше. Він говорив, що після одруження віддасть Адель до школи,

а для Джейн сам знайде нове місце.

Наступного ранку Джейн виїхала. Першого травня вона прибула до Ґейтсхеда. У Бесі уже було троє дітей. Вона розповіла, що міс Рід після обіду завжди лежить непритомна і приходить до пам'яті тільки годині о шостій-сьомій. У маленькій їдальні Джейн зустрілася з Елізою і Джорджіаною. Перша була дуже висока, дуже худа, з блідим, понурим лицем. Джорджіана була гарна, квітуча й пишна, з правильними приємними рисами, з блакитними очима й золотавими кучерями.

Сівши між двома кузинами, Джейн дивувалася, як легко було їй на душі, дарма що Еліза відверто гордувала нею, а Джорджіана не стільки глузувала, як удавала уважну. Пізніше Бесі повела Джейн до місіс Рід. Дівчина назвала стару тіткою, хоч коли заприсяглася, що ніколи цього не зробить. Тітка була така сама холодна до Джейн і сказала, що лишає її тут, поки не переговорить про дещо. Місіс Рід почала щось згадувати, говорила, що завжди не любила матір Джейн, бо вона була єдина сестра її чоловіка. Містер Рід плакав за померлою сестрою, а забравши Джейн до себе, жалів і завжди бавив її, ніби власну дитину.

Минуло десь більше десяти днів, поки дійшлося до нової розмови. Бо місіс Рід то марила, то перебувала в летаргічному стані, і лікар заборонив її хвилювати. Тим часом Джейн намагалася жити в злагоді з Елізою та Джорджіаною. Спершу вони були дуже холодні. Згодом Джорджіану зацікавили малюнки Джейн, серед яких був портрет містера Рочестера, який Джейн намалювала вже тут. Згодом Джейн і Джорджіана уже щиро розмовляли. Остання весь час розповідала про зиму, яку вона провела в Лондоні два роки тому, там вона всіх зачарувала. Її аж ніяк не бентежила ні хвороба її матері, ні смерть брата, ні загроза скрути. Коло хворої матері вона бувала щодня не більше п'яти хвилин. Еліза й далі говорила мало, була постійно заклопотана. Вона багато молилася, працювала на городі, записувала прибутки та видатки. Еліза власні заощадження зберегла, і, коли мати помре, хотіла знайти собі затишний притулок, де можна сховатися від легковажного світу.

Одного дня після обіду тітка нарешті впізнала Джейн і наказала витягти лита з її комода. Джейн прочитала листа. Писав її дядько Джон Ейр, брат її мами. Він просив міс Рід дати адресу Джейн Ейр, бо хотів запросити її до себе на Мадейру. Дядько був нежонатий і бездітний і хотів удочерити Джейн та відписати все своє майно. Листа було написано три роки тому. Тітка сказала, що відписала, ніби Джейн померла у Ловуді від тифу. Джейн сказала тітці, що все їй прощає. Опівночі тітка вмерла.

РОЗДІЛ XXII

Минув місяць, перше ніж Джейн розпрощалася з Ґейтсхедом. Вона хотіла поїхати відразу після похорону, та Джорджіана вмовила її побути, поки вона не поїде до Лондона, куди її нарешті запросив дядько. Коли Джорджіана поїхала, Еліза попросила Джейн побути ще тиждень. Згодом Еліза виїхала до Європи, оселилася в монастирі і постриглася в черниці. Забігаючи наперед, треба сказати, що Джорджіана зробила вигідну партію, узявши шлюб з багатим, щоправда підтоптаним джентльменом, а Еліза постриглася в черниці і стала настоятелькою монастиря, де на початку була

послушницею.

Джейн поверталася в Торнфілд і думала про те, що її чекає. Місіс Фейрфакс писала їй в Ґейтсхед, що гості роз'їхалися, а містер Рочестер ще три тижні тому поїхав до Лондона і мав скоро бути дома. Вона припускала, що він їздив готуватися до весілля.

Коли до Торнфілда лишалася коротка дорога, Джейн вирішила йти пішки. Дорога тяглася через лани. На перелазі вона побачила містера Рочестера, який щось писав. Джейн була рада побачити його, вона зізналася, що вдячна за його велику добрість, що її дім там, де він. Два тижні після повернення Джейн до Торнфілд-холу панував відносний спокій. Ніхто не згадував про весілля господаря. Вечорами Джейн і Адель бували в містера Рочестера. Він ніколи не кликав Джейн так часто до себе, ніколи не був лагідніший з нею, як ці два тижні.

РОЗДІЛ XXIII

Якось теплого літнього вечора Джейн вийшла в сад. Дівчина сіла біля височенного каштана, круг якого була лавочка. Вона відчула запах сигари і вирішила втекти від містера Рочестера. Дівчина сховалася в оповитому плющем закутку, але й там він її знайшов. Раптом містер Рочестер сказав, що Джейн мусить покинути Торнфілд і знайти нову посаду. Він говорив, що за місяць одружиться, а через майбутню тещу напивав для Джейн роботу: виховувати п'ятьох дочок місіс Діонайсіус О'Гол з Бітернат-Лоджа, Конот, Ірландія. Джейн була вражена, бо це було дуже далеко. З її очей бризнули сльози. Вони сіли під каштан, містер Рочестер сказав, що має до неї якесь дивне почуття. Неначе десь з-під його лівого ребра тягнеться нитка і її на міць зв'язано з такою самою ниткою, що тягнеться з певного місця її серця. Він боявся, що ця нитка урветься, а його серце обкипить кров'ю. Джейн плакала і говорила, що не хоче покидати Торнфілд, що їй страшно і гірко, бо вона ніколи не побачить його. "А навіщо вам їхати?" – запитав він раптом і додав, що не має нареченої. Джейн спитала, чи думає він, що вона тут залишиться, щоб стати для нього ніким. Джейн говорила, що вона бідна, непоказна, проста й маленька, але має душу і серце, і якби Бог дарував їй хоч трохи краси й велике багатство, йому важко було б покинути її, так само, як оце зараз їй важко покидати його. Містер Рочестер обійняв її і поцілував, а потім запропонував свою руку і серце. Він називав її нареченою, розповів, що не любить міс Інґрем, які потрібне лише багатство.

Джейн не могла повірити словам містера Рочестера. Зрештою, вона побачила, що він не жартує, і дала згоду стати його дружиною. Раз у раз він питав, чи Джейн щаслива, потім він бубонів, що цим спокутує все, бо кому, як не йому, боронити, плекати й берегти її. Раптом линув дощ, закохані побігли у будинок. У залі містер Рочестер зняв з Джейн шаль і заходився віджимати воду з її кіс. Саме тоді зі своєї кімнати вийшла місіс Фейрфакс. Спершу вони її не помітили. Містер Рочестер назвав Джейн "моя люба", поцілував її кілька разів. Джейн всміхнулася місіс Фейрфакс і побігла нагору.

Зранку маленька Адель прибігла сказати Джейн, що вночі у великий каштан в кінці саду вдарила блискавка й розколола його навпіл.

РОЗДІЛ XXIV

Джейн почувалася щасливою, а місіс Фейрфакс була спокійна й холодна. У класній кімнаті Джейн зустріла містера Рочестера. Він говорив, що скоро Джейн отримає спадкові коштовності господинь Торнфілда, а сьогодні хотів відвезти її до Мілкота, де вона вибере собі вбрання. Після весілля вони збиралися їхати у Францію, Італію. Джейн відмовилася від коштовностей і запитала, навіщо він хотів переконати її, що думає взяти шлюб з міс Інґрем. Містер Рочестер відповів, що упадав коло міс Інґрем, бо хотів, щоб Джейн так само до нестями закохалася в нього, як він у неї.

Коли містер Рочестер пояснив усе, що відбувається, місіс Фейрфакс, та була здивована. Вона сказала Джейн, що важко вгадати, що з цього вийде, ще й різниця в двадцять років. Жінка вважала Джейн надто молодою, тому хотіла застерегти і просила бути обережною.

Джейн, містер Рочестер і Адель вирушили до Мілкота. Там у найкращій крамниці Джейн вибрала сукні. Вони зайшли і до ювеліра. Після цього дівчина заявила, що не хоче бути англійською Селіною Варане, тому й надалі буде гувернанткою Аделі. Відтоді вона вела себе з містером Рочестером більш стримано, і страхи місіс Фейрфакс щодо Джейн зникли.

РОЗДІЛ XXV

Наступного дня мало відбутися весілля, до нього все було готове. Валізи Джейн були запаковані, бо завтра вона мала їхати з чоловіком до Лондона. У шафі висіла весільна сукня срібlisto перлового кольору й легенький серпанок. Але в серці дівчини загніздилася дивна й бентежна думка. Минулої ночі сталося таке, чого вона не могла збагнути. Містера Рочестера тої ночі не було вдома, і от уже другий день, як його не було. Його покликали справи до невеличкого маєтку за тридцять миль. Джейн пройшла в сад, щоб сховатися там від сильного вітру. Збігши вниз алеєю, вона побачила спалений блискавкою каштан. На небі виринув місяць. Джейн пішла в бібліотеку, присунула крісло до вогню, почала чекати містера Рочестера. О десятій вечора його досі не було, тоді Джейн побігла в поле і побачила, як містер Рочестер повертається додому.

Вони вирішили просидіти усі ніч перед весіллям разом. Містер Рочестер бачив, що Джейн тривожиться і попросив поділитися тим, що її гнітить. Тоді Джейн розповіла, що вчора ввечері разом з Софі подивилася на своє шлюбне вбрання, яке щойно принесли, а під ним у коробці знайшла розкішний серпанок – подарунок містера Рочестера. Ставало дедалі темніше, невдовзі Джейн пішла спати, та заснути не могла. Вона чула якесь моторошне голосіння. Коли заснула, їй снилося щось страшне, ніби Торнфілд-хол – сумна руїна, а вона не може з ним зустрітися. Джейн приснилося, що вона падає. Коли вона прокинулася, то побачила свічку, а шафа, де була сукня і серпанок відчинена. Дівчина подумала, що це Софі і спитала, що вона там робить. З-за дверцят шафи вийшла якась постать. Вона взяла свічку, підняла її догори й стала оглядати шлюбне вбрання. Джейн сіла в ліжку і побачила страшну постать. Жінка була висока й огрядна, з густими й довгими чорними косами, що спадали на спину. Вона взяла з

вішалки серпанок, накинула собі на голову, повернулася до дзеркала, а згодом роздерла його навпіл, жбурнула на підлогу й потоптала ногами. Побачивши, що вже зайнялося на світ, вона взяла свічку й попрямувала до дверей. Коло ліжка Джейн страшидло спинилося, піднесло свічку до її обличчя. Джейн зомліла.

Почувши це все, містер Рочестер сказав, що нерви Джейн треба пильнувати. Він говорив, що це міг бути сон, але Джейн сказала, що зранку серпанок дійсно лежав роздертий на підлозі. Містер Рочестер здригнувся, затремтів і рвучко обійняв Джейн. Він сказав, що краще не думати, що могло статися. Чоловік обіцяв пояснити все, коли мине рік після їхнього шлюбу. Таке пояснення не вдовольнило Джейн, але вона удала, що цілком його приймає. Містер Рочестер попросив, щоб цієї ночі Джейн переночувала разом з Аделлю в дитячій кімнаті. Джейн лягла разом з дівчинкою, але так і не змогла заснути.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ XXVI

Зранку Софі одягнула Джейн у весільну сукню, до кіс пришпилила серпанок – простеньке наготоване Джейн мереживо. Містер Рочестер заявив, що Джейн гарна, як лілея. Церква знаходилася відразу біля маєтку. Містер Рочестер планував, що після шлюбу вони відразу покинуть Торнфілд. Для Джейн весілля видавалося дивним: ні друзів, ні дружок, ні родичів – нікого. Самі тільки містер Рочестер і вона. Схопивши її руку, містер Рочестер поволік дівчину до церкви, де був лиш священник і служба. У церкву також зайшли двоє незнайомців. Коли священник спитав, чи хтось знає перешкоду, що не дозволяє нареченим взяти шлюб, один з незнайомців сказав, що існує перешкода. Містер Рочестер похитнувся, а потім сказав священнику правити далі. Священник не міг продовжувати, а незнайомиць сказав, що містер Рочестер уже має дружину. Джейн подивилася на містера Рочестера, його обличчя нагадувало сіру статую.

Незнайомцем виявився адвокат Брігс з Лондона. Він прочитав документ, де йшлося про те, що п'ятнадцять років тому Едвард Фейрфакс Рочестер взяв шлюб з Бертою-Антуанетою Мейсон, дочкою комерсанта Джонаса Мейсона. Документ був підписаний Річардом Мейсоном. Містер Рочестер сказав, що не можна довести, що його дружина жива. Інший незнайомиць виявився самим Мейсоном. Містер Рочестер намірився вдарити Мейсона, але той встиг відскочити і сказав, що його сестра живе у Торнфілд-холі. Священник зізнався, що весь свій вік прожив у цих краях, і ніколи не чув про місіс Рочестер із Торнфілд-холу. Тоді містер Рочестер сказав, що певним чином жонатий і його так звана дружина й досі жива. Вона таємнича божевільна, яку тримають у Торнфілд-холі під трьома замками. Три покоління її родичів ставали божевільними. Про це він довідався вже після того, як одружився. Чоловік запросив присутніх відвідати пацієнтку місіс Пул.

Місіс Фейрфакс, Адель, Софі, Лі вийшли навстріч, щоб поздоровити містера

Рочестера і Джейн. Господар прогнав їх і почав підійматися сходами, все ще тримаючи Джейн за руку і так само жестом запрошуючи чоловіків іти за ним на третій поверх. У таємній кімнаті без вікон усі побачили Грейс Пул, яка готувала їжу, а в найдальшому кутку кімнати сновигала туди-сюди якась істота. Вона бігала рачки, рикала й форкала, мов якась дивовижна дика тварина. Місіс Пул сказала, що пацієнтка трохи казиться, проте не дуже. Та в цей момент божевільна загавкала, схопила містера Рочестера за горло і вп'ялася зубами в щоку. Вони почали борюкатися. Врешті він схопив її за руки. Грейс Пул подала йому мотузок. "Оце й є моя дружина, — сказав він, — і це єдині шлюбні обійми, на які я маю право, єдина моя розрада в години дозвілля!" А потім сказав, поклавши руку на плече Джейн, що вона дівчина та дружина, про яку він мріяв.

Коли всі вийшли з кімнати, адвокат сказав Джейн, що на ній немає ніякої провини. Її дядько буде радий почути про це – якщо він іще живий, – коли містер Мейсон повернеться на Мадейру. Виявилося, що дядька Джейн знав містер Мейсон. Коли дядько отримав від Джейн листа з повідомленням про шлюб із містером Рочестером, якраз до нього нагодився містер Мейсон. Містер Ейр розповів про цю новину, а потім довідався, що містер Рочестер уже жонатий. Також адвокат сказав, що дядько дуже хворий, тому не міг негайно виїхати до Англії сам, щоб застерегти дівчину від пастки. Адвокат порадив Джейн залишатися в Англії доти, доки не надійдуть вісті від містера Ейра або про нього. Разом з Мейсоном адвокат пішов геть. Священник забарився, щоб сказати кілька докірливих чи повчальних слів містеру Рочестеру. Виконавши цей обов'язок, пішов і він. Джейн втекла до своєї кімнати і засунула двері.

РОЗДІЛ XXVII

Десь надвечір Джейн врешті звела голову і спитала себе, що ж робити. Вона розуміла, що треба негайно їхати з Торнфілда. Дівчина відчинила двері і мало не впала, бо голова все ще паморочилася. Але її підхопила дужа рука містера Рочестер, який сидів на стільці біля дверей її кімнати. Він сказав, що давно чекав тут. В його очах Джейн побачила глибоке каяття, в голосі чулася щира скорбота. Дівчина сказала, що дуже стомлена, він взяв її на руки і поніс униз сходами. Містер Рочестер приніс Джейн у бібліотеку, приніс їй поїсти. Коли він хотів поцілувати її, дівчина не дозволила. Вона сказала, що не має права на його обійми і поцілунки, бо довкола неї все змінилося, тож мусить змінитися і вона. Містер Рочестер просив Джейн залишити Торнфілд разом з ним, щоб розділити його самотність. Дівчина сказала, що досі кохає його, але для неї єдиний вихід – покинути його назавжди. Містер Рочестер просив її їхати з ним на південь Франції, де має будиночок. Джейн відповіла, що не стане його коханкою, бо його дружина жива. Тоді містер Рочестер вирішив усе пояснити дівчині. Він розповів, що його батько був зажерливий скнара і вирішив не ділити свого маєтку між синами. Тому все мало перейти до Роланда. Але батько не хотів, щоб його другий син став злидарем, і тому вирішив вигідно одружити його. Містер Мейсон, плантатор і комерсант із Вест-Індії, був його давній знайомий. Батько дізнався, що в містера Мейсона є син і дочка і що він дасть за дочкою тридцять тисяч фунтів. Коли Едвард скінчив коледж, його послали на Ямайку одружитися із уже висватаною дівчиною.

Батько нічого не сказав йому про її гроші, а тільки те, що вона гордість і окраса Спаніштауна. Дівчина намагалася сподобатися Едварду, він уявив собі, що кохає її. Відбулося весілля, після якого він дізнався, що матір дівчини божевільна. У божевільні був і менший брат його дружини – цілковитий ідіот. Батько і Роланд знали про все це, але думали тільки про тридцять тисяч фунтів і були в змові проти Едварда. Містер Рочестер прожив з дружиною чотири роки, але Берта Мейсон далеко не втекла від своєї божевільної матері. Берта була безсоромною, розпусною жінкою. Тим часом помер Роланд, а ще через чотири роки – батько. Тепер Едвард був багатий, але не міг позбутися дружини, хоч лікарі й визнали її навіженою. Тоді містер Рочестер вирішив їхати в Європу. Він забрав божевільну і, забезпечивши її обслугою, вирішив тримати тайкома в Торнфілді. Знайомі в Англії нічого не знали, бо батько і брат нічого не сказали про одруження, адже знали, що то за родина і яке тяжке майбутнє чекає на Едварда. Доглядати Бертю він найняв Грейс Пул. Тільки вона і лікар Картер знали про божевільну. Загалом Грейс виявилася доброю наглядачкою, хоча інколи божевільна тікала від неї. Влаштувавши Бертю, містер Рочестер мандрував Європою, десять років блукав світами. Він знайшов собі коханку – Селіну Варане, потім у нього була італійка Джачінта та німкеня Клара. Тепер він кається, що вів справді негідне життя. А минулого січня він зустрів Джейн...

Джейн хотіла залишитися з містером Рочестером, але вирішила дотримуватись закону, даного Богом. Вона пішла і почула його глухе ридання. Раптом Джейн вернулася, вклякла перед ним, поцілувала його в щоку і погладила по голові. Дівчина попросила Бога, щоб беріг його від зла й помилок, а потім вийшла з кімнати.

Джейн заснула у своїй кімнаті, а перед світанком зв'язала в клуночок, взяла гаманець з двадцятьма шилінгами і тихенько пішла з кімнати. Вона чула, що у кімнаті містера Рочестера не спали: її мешканець неспокійно ходив туди й сюди та зітхав. На кухні дівчина випила води, взяла шматок хліба, бо ледве трималася на ногах. Десять миль була дорога, що вела в протилежний бік від Мілкота. Вона пішла туди, згодом сіла у диліжанс, за поїздку в якому віддала всі свої гроші.

РОЗДІЛ XXVIII

Через два дні дівчина зійшла на роздоріжжі, що звалося Віткрос. Вона помітила, що забула свій клуночок, коли диліжанс уже поїхав. У Джейн не залишилося нічого. Віткрос виявився просто стовпом на перехресті доріг. Найближче місто стояло за десять миль звідси. Дівчина брела полями, переночувала там же, а наступного дня до неї прийшла нужда. Діставшись знову до Віткроса, вона почула дзвін і пішла на нього. згодом побачила село й церквицю. В кінці єдиної вулиці села стояла крамничка, а у вікні був виставлений хліб. Джейн була голодна, не мала грошей, але не могла наважитися просити. У крамниці була жінка. Джейн тільки попросила дозволу сісти на хвилинку, бо стомилася. Дівчина розпитала дещо і пішла. Вона бродила селом, трималася будинків. Біля цвинтаря, у садку, стояв будиночок священника. Економка сказала, що його нема, бо у нього нагло помер батько у Марш-Енді. Джейн ще раз зайшла до крамнички і насмілилась спитати в крамарки, чи вона не дасть хліба за хустинку. Жінка не

погодилася. Десь перед присмерком Джейн йшла повз ферму; біля відчинених дверей сидів фермер, вечеряючи хлібом і сиром. Дівчина попросила дати їй шматок хліба. Фермер здивовано глянув на неї, але мовчки відкрояв товсту скибку й подав.

Знову переночувавши в лісі, зранку Джейн змокла й далі шукала роботи, й далі діставала відмови, й далі вмирала з голоду. Вночі вона побачила далеко попереду вогник і пішла на нього. Падав густий дощ, і вона змокла до рубця. Вона таки дісталася до вогника, який йшов з будинку, з шибки маленького заґратованого віконця. Джейн змогла вільно заглянути досередини. То була кухня, де сиділа жінка, яка плела панчошу. Також там сиділи дві молоді милі дівчини, на вигляд справжні леді, обидві були в жалобі. Джейн почула розмову і зрозуміла, що дівчат звати Діана та Мері, а жінку – Анна. Тато дівчат недавно помер, але в них ще був брат на ім'я Сент Джон. Обидві дівчата були стрункі й білолиці; в обох обличчя виказували і розум, і шляхетність. Анна заходилась коло вечері, а коли Джейн наважилась постукати у двері, жінка їх відчинила. Дівчина попросила пустити її переночувати і дати шматок хліба. Анна поставилася недовірливо і скоро зачинила двері. Виснажена до краю Джейн впала на мокрий поріг і сказала, що їй лишається тільки вмерти, але вона вірить в Бога і кориться його волі. Раптом хтось заговорив поруч. Це був чоловік, він постукав у двері. Анна відчинила і сказала, що сюди тільки що приходила жебрачка. Чоловік, а це був Сент Джон, сказав, що впускає до будинку Джейн.

Побачивши Джейн, сестри були вражені її блідістю і безсилістю. Дівчину посадили і нагодували. Джейн представилась як Джейн Еліот, але мовчала, коли почали розпитувати більше. Сестри з братом порадилися у вітальні, а невдовзі Джейн піднялася з їх допомогою нагору. З неї зняли мокру одягу і уклали в тепле сухе ліжко.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ XXIX

Три наступні дні та ночі Джейн лежала у гарячці. Найчастіше її навідувала служниця Анна. Діана і Мері з'являлись у кімнаті раз або й двічі на день. Містер Сент Джон зайшов лише раз. Він вважав, що лікар непотрібний, бо Джейн мала лише надмірну тривалу перевтому. Також він думав, що Джейн мала непорозуміння з ріднею й, либонь, нерозважно втекла з дому. Четвертого дня Джейн змогла вдягнутися і зійти вниз до кухні. В цей час Анна поралась біля печі. Хоч в перший день вона була холодна й незворушна, але з часом почала лагіднішати. Джейн почала допомагати їй на кухні, а Анна розповіла, що ця садиба називається Марш Ендом, або Мургаусом. Сент Джон тут не живе, він священник, який мешкає у парафії в Мортоні. Тут жив його батько – старий містер Ріверс, який помер три тижні тому. Анна жила тут тридцять років і вигляділа всіх трьох – Сент Джона, Діану і Мері. Сестри Сент Джон працювали гувернантками, бо батько не зміг дати їм посагу. Довгий час вони не жили вдома і оце тільки недавно приїхали, коли вмер батько.

Того дня містер Сент Джон і сестри вирішили розпитати Джейн, як вона тут

опинилася. Дівчина сказала, що в неї немає ні дому, ні рідні, але вирішила тримати в таємниці останнє місце, де жила. Джейн розповіла що мала складне дитинство, про навчання в Ловуді, про свою роботу гувернанткою. Вона назвалась Джейн Еліот і призналася, що це не справжнє її ім'я. Сент Джона пообіцяв, що знайде для Джейн роботу, але він священник бідної сільської парафії, тому його поміч буде якнайскромніша.

РОЗДІЛ XXX

Мешканці Мургауса дуже подобалися Джейн. Разом з Діаною і Мері Джейн проводила багато часу. Дівчата читали, обговорювали прочитане, малювали. Але з містером Сент Джоном Джейн трималася на певній відстані. Ревний у виконанні своїх пасторських обов'язків, бездоганий у своєму житті та звичках, він начебто не мав душевного спокою, часто він поринав у якісь невідомі думки.

Минув місяць. Діана та Мері мали ось-ось покинути Мургаус. Обидві працювали в багатих родовитих сім'ях. Якось містер Сент Джон сказав Джейн, що знайшов їй тільки бідну й непримітну роботу. Він саме відкрив школу для дівчаток, найняв дім з двокімнатною прибудовою для вчительки. Все це дякуючи міс Олівер, однак містера Олівера, єдиного багатія в парафії, власника голкової фабрики та ливарні в долині. Ця леді зголосилася також платити за навчання та одягу однієї сирітки з робітного дому з тією умовою, що дівчинка допомагатиме вчительці вдома і в школі. Отож, Джейн було запропоновано посаду вчительки. Дівчина зрозуміла, що посада скромна, але вона відразу погодилася.

Другого дня Джейн перебралась із Марш Енда до Мортон, а ще через день Діана й Мері поїхали. Наступного тижня містер Ріверс забрав Анну до будиночка священника, а стара садиба спорожніла.

РОЗДІЛ XXXI

Джейн отримала помешкання – сільський будиночок, облаштований лише найнеобхіднішими речами. Ввечері вона відпустила маленьку сирітку, яка допомагала їй. Цього ранку відкрилася сільська школа. У дівчини було двадцять учениць, з яких лише три вміли читати. Джейн почувалась дуже нещасливою і приниженою.

Містер Ріверс прийшов до Джейн, щоб передати пакунок від сестер – скриньку з фарбами, олівці та папір. Сент Джон сказав, що рік тому був дуже нещасливий, бо думав, що зробив помилку, ставши священником. Одноманітні обов'язки були йому нудні до смерті, але він вирішив стати місіонером і його душевний стан змінився. Тож чоловік хотів покинути Мортон і вирушити з Європи на Схід. Під час розмови Джейн і містера Ріверса біля будинку до них підійшла молода дівчина, вся в білому, граційна, повненька, однак струнка. Вона погладила Карло – собаку священника, і відкрила свою вуаль. Джейн була вражена красою цієї дівчини. Виявилося, що це міс Олівер, багата спадкоємиця, яка допомогла відкрити школу для дівчаток. Вона пообіцяла Джейн, що іноді приходиме допомагати проводити уроки. Джейн відразу помітила, що міс Олівер подобається Сент Джону, який то червонів, то бліднув. Дівчині він теж подобався, але коли вона попросила провести її, Сент Джон відмовився. Джейн була

здивована. Споглядаючи чужі страждання і самозречення, вона забула про своє власне горе.

РОЗДІЛ XXXII

Спочатку Джейн було дуже важко у школі, та згодом вона виявила багатьох кмітливих дівчаток, а ученицям скоро сподобалася школа і вони добре вчилися. Серце Джейн заповнювала вдячність, а не пригнічення, хоч вночі вона поринала в страшні сни, пов'язані з містером Рочестером.

Розамунда Олівер інколи навідувала Джейн у школі і звичайно з'являлася в ту годину, коли містер Ріверс давав уроки катехізису. Молодий священник червонів і не міг приховати свої почуття. Джейн вважала, що міс Олівер була кокетлива, але не бездушна, запальна, але добродушна; марнослава, але не манірна, щедра й зовсім не горда з свого багатства. Розамунда говорила, що Джейн схожа на містера Ріверса, тільки він у десять разів гарніший.

Якось міс Олівер побачила малюнки Джейн і була просто захоплена. Вона запропонувала, щоб Джейн намалювала її портрет. Наступного разу сам містер Олівер прийшов з дочкою і йому дуже сподобався ще не завершений портрет Розамунди. Він також наполягав, щоб Джейн прийшла наступного вечора до Вейл-холу. Джейн пішла в гості і зі слів містера Олівера зрозуміла, що він не проти, щоб містер Ріверс одружився з його дочкою. Містер Олівер вважав, що високе походження молодого священика, старовинне ім'я та духовний сан у достатній мірі відшкодували б брак багатства.

На свято П'ятого листопада був вихідний. Після обіду Джейн домальовувала мініатюру Розамунди Олівер. У цей час прийшов Сент Джон Ріверс. Коли він побачив малюнок, то здригнувся, а Джейн вирішила серйозно поговорити з ним щодо його можливого шлюбу з Розамундою. Сент-Джон довго розглядав портрет закоханими очима. Чоловік говорив, що має почуття до міс Олівер, але розуміє, що вона не буде доброю дружиною, що не поділятиме жодного з його намірів, адже не зможе бути дружиною місіонера. Джейн натякнула, що йому не обов'язково бути місіонером, але Сент Джон сказав, що ніколи не відмовиться від свого покликання, а міс Олівер швидко знайде іншого. Сент Джон вважав, що його почуття це тільки лихоманка плоті, а не муки душі, яка в нього міцна, як скеля. Він ще раз глянув на портрет і прикрив його аркушем тонкого паперу, на який Джейн, малюючи, звичайно клала руку, щоб не забруднити картону. Раптом на тому аркуші Сент Джон щось побачив і швидко відірвав від берега вузьеньку смужку й сховав у рукавицю. Похапцем кивнувши "на добраніч", він подався геть. Джейн нічого не зрозуміла і невдовзі забула про цей дивний момент.

РОЗДІЛ XXXIII

Коли містер Сент Джон виходив, почав падати сніг; хуртовина тривала цілу ніч. Уранці рвучкий вітер нагнав нового снігу, до смерку долину так завіяло, що годі було й пройти. Але Сент Джон Ріверс знову прийшов і це здивувало Джейн. Вів він себе дуже дивно. Далі він почав розповідати про шлюб бідного вікарія і дочки багатія, якої родичі зріклися відразу після весілля. Через два роки молодята померли, а по них залишилась дочка, яку почала виховувати місіс Рід з Гейтсхеда. Вона утримувала сирітку десять

років, а потім віддала до Ловудської школи. Дівчинка з учениці стала вчителькою, а потім виховувала дівчинку у такого собі містера Рочестера. Сент Джон також знав, що містер Рочестер запропонував тій молодій дівчині стати його дружиною, але аж перед вівтарем виявилось, що в нього жива дружина, щоправда, божевільна. Дівчина втекла з Торнфілд-холу, ніхто її не зміг знайти. Згодом в усі газети дано оголошення. Все Сент Джон знав, бо одержав листа від такого собі містера Брігса, повіреного.

Джейн зрозуміла, що Сент Джон усе знає, тому спитала про долю містера Рочестера. Та священник нічого не знав про нього. Сент Джон витяг смужку паперу, яку недавно відірвав від чистого аркуша, яким накривав портрет міс Олівер. На смужці було написано "Джейн Ейр", адже дівчина несвідомо підписала аркуш своїм справжнім іменем.

Сент Джон сказав, що містер Брігс шукає Джейн тому, що містер Ейр, її дядько, який проживав на острові Мадейра, помер. Він відписав Джейн усі свої гроші – двадцять тисяч фунтів. Джейн була приголомшена. Вона спитала Сента Джона, чому містер Брігс написав про неї саме йому. Тоді Сент Джон розповів, що його повне ім'я Сент Джон Ейр Ріверс. Прізвище його матері було Ейр, вона мала двох братів – один, священник, одружився з міс Джейн Рід із Гейтсхеда, а другий, Джон Ейр, есквайр, комерсант, доживав свої останні дні в Фуншалі на острові Мадейрі. Містер Брігс, повірник містера Ейра, сповістив Сента Джона, Діану і Мері у серпні цього року про дядькову смерть та про те, що той одписав усе своє майно сироті, доньці свого брата-священника, обминувши їх через свою сварку з їхнім батьком, якої так і не зміг забути. А через кілька тижнів написав другого листа, де повідомляв, що спадкоємиця десь поділась і запитував, чи Сент Джону і сестрам нічого про неї не відомо.

Джейн не могла повірити, що сестра її батька – це мати Сента Джона, Діани і Мері. Виходило, що вони – її двоюрідний брат і сестри. Сент Джон був здивований: Джейн більше раділа, що знайшла нових родичів, а не тому, що здобула спадщину. Джейн відразу вирішила, що поділить усі гроші порівну: собі, Сенту Джону, Діані і Мері по 5 тисяч. Вона вважала, що тепер сестри не повинні працювати, а Сенту Джону не треба їхати в Індію. Також Джейн пообіцяла, що працюватиме вчителькою, доки Сент Джон не знайде заміну.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ XXXIV

Наближалось Різдво. Джейн зачинила Мортонську школу і попросила Сента Джона відпустити з нею Анну, бо хотіла поїхати до Мургауса і підготувати усе до приїзду Діани і Мері. Сенту Джону не подобалася ідея Джейн покинути школу, але він нічого не міг зробити.

У четвер до Мургауса приїхали Діана та Мері. Сестри були щасливі від зустрічі, захоплено оглядали опоряджені кімнати, чудово проводили вечір. Сент Джон теж був, але здебільшого мовчав.

На Різдво сестри гаяли час у веселих домашніх розвагах. Того дня вони дізналися, що від'їзд Сент Джона з Англії твердо призначено на наступний рік, а Розамунда Олівер виходить заміж за якогось багача.

Діана, Мері й Джейн знов узялися до своїх звичних щоденних справ, а Сент Джон почав залишатися вдома частіше. Він почав вивчати мову гіндустані і Джейн погодилася допомагати йому, бо до його від'їзду лишилися три місяці. Одного вечора перед сном Сент Джон цілував Діану та Мері і поцілував також Джейн. Дівчина відчула, що це поцілунок на пробу. Відтоді він ніколи не минав цієї церемонії; вона сприймала її надзвичайно поважно. Їй щодень більше хотілося догодити йому, але вона все одно не забула містера Рочестера і бажала дізнатися, що з ним сталося. Містер Брігс нічого не знав про містера Рочестера, а місіс Фейрфакс не відповідала на листи.

Наближалось літо. Якось Сент Джон запросив Джейн на прогулянку. Коли вони зупинилися відпочивати, він сказав, що від'їжджає за півтора місяця і запропонував їхати з ним до Індії, бо їй призначено стати дружиною місіонера. Сент Джон вважав, що Джейн створена для праці, а не для кохання, але повинна стати дружиною місіонера, тобто його дружиною. Джейн довго думала, перш ніж відповісти. Вона розуміла, що він її ніколи не любитиме, але буде нею вдоволений, бо вона може трудитись так само важко, як і він, і навіть не нарікатиме. Дівчина відповіла, що згодна їхати, якщо залишиться вільною, бо їм краще не одружуватися. Сент Джон не погодився. Джейн уявила себе його дружиною і подумала, що цього не буде ніколи в світі. Сент Джон вирішив не наполягати. Наступного дня він мав їхати на два тижні до Кембриджа, щоб попрощатися з друзями, а за цей час просив Джейн обдумати пропозицію.

РОЗДІЛ XXXV

Другого дня Сент Джон не виїхав до Кембриджа, як казав. Він відклав свій від'їзд на цілісінький тиждень і щомиті давав Джейн зрозуміти, що вона позбавлена його прихильності. Він не прагнув миритися, а до своїх сестер був навіть лагідніший, ніж досі. Напередодні його від'їзду Джейн побачила його на прогулянці в саду і вирішила зробити останню спробу вернути його приязнь. Нічого з цього не вийшло.

Ввечері Сент Джон читав для сестер двадцять першу главу Об'явлення Івана Богослова. Це були рядки, де описано видіння нового неба і нової землі. Джейн відчувала, що слова підібрані Сент Джоном так, що стосуються її: "А лякливим, і невірним, і мерзким, і душогубам, і розпусникам, і чарівникам, і ідолянам, і всім неправдомовцям, — їхня частина в озері, що горить огнем та сіркою, а це — друга смерть!" Звідси Джейн довідалася, яку жахливу долю провіщав їй Сент Джон. Згодом у молитві Сент Джон благав у Бога сили для слабодухих, провідної зорі для блудних овець з отари Христової, повернення бодай об одинадцятій годині для тих, кого світові та тілесні спокуси позманювали зі стежки чеснот. Після молитви Джейн з ним попрощалася: він мав од'їжджати завтра дуже рано. Поцілувавши його, Діана й Мері залишили вітальню, а він сказав Джейн, що дає їй два тижні на роздуми. Він говорив щиро, лагідно і дивився на дівчину як пастир, що кличе заблудлу вівцю. Джейн майже

змінити свою думку, її кликала віра, але вона сказала, що хотіла б пересвідчитися, що це воля Господня.

Того вечора Джейн наче почула голос, який кликав її. Це був голос Едварда Фейрфакса Рочестера, сповнений туги й болю. Дівчина закричала, що йде. Вона вибігла у коридор, потім – у сад, але ніде нікого не було.

РОЗДІЛ XXXVI

Зранку Сент Джон поїхав, залишивши Джейн листа: він надіявся, що рівно за два тижні отримає її згоду. Та тільки він поїхав, як Джейн теж почала збиратися в дорогу. За сніданком вона сказала Діані й Мері, що поїде з Мургауса щонайменше на чотири дні, щоб побачити одного приятеля або ж бодай дізнатися, що з ним. Сестри сприйняли це ласкаво й розважливо і дали їй цілковиту волю.

Джейн добралася на роздоріжжя Віткрос, де сіла у диліжанс, що мав довести її до далекого Торнфілда. Подорож тривала півтори доби. Рано-вранці в четвер візник зупинив диліжанс, щоб напоїти коней у придорожньому готелі. До Торнфілд-холу було ще дві милі. Джейн залишила свою валізку у готелі, заплатила за проїзд й рушила в дорогу.

Першим Джейн побачила парк, потім браму, та коли налагодилась побачити величний будинок, то побачила почорнілу руїну. Блукаючи серед розвалених почорнілих стін порожньої будівлі, вона пересвідчилася, що пожежа сталася вже давно.

В готелі Джейн поклікала хазяїна і розпитала про Торнфілд. Виявилося, що хазяїн готелю колись там був дворецьким. Він розповів, що минулого літа Торнфілд згорів дощенту. В домі жила божевільна жінка, яку тримали під дуже пильним наглядом, але її наглядачка мала пристрасть до спиртного. Якось вона не доглядела божевільну і та вночі підпалила будинок. Тієї ночі вона спочатку підпалила завіски в сусідній кімнаті, потім зійшла на поверх нижче і попрямувала до кімнати, де жила гувернантка, з якою хотів одружитися містер Рочестер. Там вона підпалила ліжку, але в ньому, на щастя, ніхто не спав. Гувернантка втекла два місяці перед тим, і хоч як містер Рочестер її шукав, а ніде нічого не зміг про неї довідатись. Після втечі дівчини містер Рочестер відіслав економку, місіс Фейрфакс, до її друзів десь далеко, але поклав їй пенсію на все життя. Міс Адель, свою вихованку, він віддав до школи. Чоловік припинив дружбу з довколишнім панством і зачинився, мов той самітник, у своїм маєтку. Коли зайнявся будинок, він був вдома і врятував слуг. Божевільна дружина під час пожежі забралася на дах. Містер Рочестер проліз крізь слухове вікно на дах, хотів врятувати її, але вона стрибнула вниз і розбилася. Після того як місіс Рочестер кинулася вниз із зубців, почувся страшний тріск і все завалилося. Містера Рочестера витягли з-під руїн живого, але йому вибило одне око, покалічило руку, а згодом запалилося друге око, і він перестав бачити. Також Джейн дізналася, що містер Рочестер поселився у Ферндіні за тридцять миль. Там була повна глушина, а з господарем жили старий Джон із жінкою.

РОЗДІЛ XXXVII

Джейн негайно виїхала у Ферндін і прибула перед смерком. Це була справді-таки

глушина. Вона розглядала двір, коли двері розчинилися і з них вийшла чиясь постать. То був містер Рочестер. Його постать була така ж струнка й міцна на вигляд, постава така ж рівна, але обличчя здавалося зневіреним і понурим. Джейн вирішила не підходити до нього поки що. Він випростав праву руку (ліву, скалічену, він тримав сховану на грудях) і, здавалось, хотів дотиком пізнати, що там довкола нього. Почався дощ, а він стояв, поки не вийшов Джон і порадив зайти досередини.

Згодом Джейн підійшла до дверей і постукала. Відчинила Джонова жінка і впізнала дівчину. Джейн пішла за нею до кухні, де був і Джон. Вона пояснила їм кількома словами, що сталося, і додала, що приїхала навідати містера Рочестера. Джейн сказала, що переночує тут, а потім сама понесла воду для містера Рочестера.

Вона побачила його біля каміна. Поруч лежав старий пес Пілот, який впізнав її. Джейн заговорила, і містер Рочестер не міг повірити, що це вона. Дівчина сказала, що більше ніколи не покине його, а він зрозумів, що це все не сон, а дійсність. Містер Рочестер показав скалічену руку, на якій не було пальців, на його чолі був шрам, правим оком він міг ледь бачити світло.

Зранку Джейн і містер Рочестер пішли на прогулянку. Закохані ділилися своїми думками, Джейн розповіла про своє життя за останній рік, про Сент Джона і його пропозицію. Містер Рочестер страждав, бо був сліпим і калікою, але він вирішив не відпускати свого щастя, тому заявив, що вони повинні негайно одружитися. Джейн погодилася. Вона дізналася, що в той самий день, коли почула голос містера Рочестера, він з розпукою думав про неї і з його уст вихопилися слова: "Джейн! Джейн! Джейн!". Після цих слів він почув її голос, який говорив, що йде. Джейн слухала розповідь містера Рочестера, але сама нічого не сказала. Збіг був надто дивний і нез'ясовний і надто сильно вразив її.

РОЗДІЛ XXXVIII

ЕПІЛОГ

Містер Рочестер і Джейн одружилися. На вінчанні були лише вони, священник і паламар. Джейн написала сестрам, і ті схвалили її крок. Сент Джон не відповів на листа зі звісткою про вінчання, але через шість місяців він написав Джейн стриманого, поважного листа. Відтоді вони листувалися. Джейн навідала Адель, у школі дівчинці було важко. Джейн вирішила стати знову її гувернанткою, та невдовзі побачила, що містер Рочестер потребує більше уваги. Тому для Адель вона знайшла школу з м'якшими правилами неподалік, часто навідувала дівчинку, а подеколи й забирала додому. Коли Адель закінчила школу, то стала для Джейн приємною й послужливою помічницею.

Минуло десять років. Джейн була щаслива. Протягом перших двох років подружнього життя містер Рочестер був сліпий. Одного ранку, наприкінці другого року, він повідомив, що починає бачити, щоправда, не дуже чітко. Він не міг довго читати й писати, проте вже міг знайти дорогу без поводитаря. Коли йому було подано на руки його первістка, то він побачив, що хлопчик дістав у спадок його очі, такі, які вони були колись, — великі, чорні, блискучі.

Діана й Мері Ріверс повиходили заміж, щороку вони навідують Джейн. Діанин чоловік – капітан флоту, чоловік Мері – священник. Що ж до Сент Джона Ріверса, то він неодружений.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу